

doar arhivele.

În acest volum se menționează, printre altele, faptul că deși teritoriul Zagrebului este caracterizat prin considerabila lui difuziune, prin numărul mare de bunuri culturale și spații de valoare, totuși acestea din urmă sînt în pericol datorită „*ignoranței și evaluării nepotrivite, finanțării neadecvate a artelor și proiectelor de restaurare modeste*”. Se propune nu o abordare izolată a bunurilor culturale ci ideea că protejarea lor să facă parte din planul orașului ca un întreg.

Două articole se ocupă de protecția parcurilor, reglementată de Legea protecției naturii și de cea a protecției monumentelor, propunînd, în același timp, metode interesante de reînnoire a suprafeței grădinilor istorice, pe baza unei analize a parcurilor în relație cu condițiile naturale, originea și starea lor actuală.

Un alt articol este prilejuit de centenarul nașterii arhitectului Ejner Dyggve (1887—1961) a cărui activitate se leagă de Dalmația și Salona, descriînd împrejurările care l-au condus la donația arhivei lui făcută orașului Split în anul 1958.

Cercetările arheologice au permis îmbogățirea informațiilor pentru cunoașterea în profunzime a tipologiei specifice castelelor feudale din Croația, prin prezentarea, în volumul de față, a rezultatelor cercetării castelului din Okic (sec. XII), unul dintre cele mai bine păstrate, aflat la 30 km de Zagreb, și anume: organizarea spațiilor arhitecturale, fazele de construcție pe baza grosimii zidurilor

și structurilor arhitectonice a întregului complex, cu propunerile de consolidare a zidurilor iar, apoi, pe baza planurilor vechi, reconstruirea reședinței castelanilor, în ale cărei spații să ființeze un muzeu cu obiecte descoperite în castel sau legate de dezvoltarea istorică a întregii zone. Materialul propune un program prioritărilor care să vizeze nu numai castelele feudale ci toate monumentele culturale amenințate cu distrugerea totală.

Pe baza cercetărilor de arhivă s-a scos în evidență importanța cultural-istorică și s-a putut reconstitui istoria bisericii franciscanilor din centrul Zagrebului, o construcție mănăstirească tipică a barocului timpuriu, reconstruită în anii 1656 și 1697.

În sfîrșit, în același volum, un articol se ocupă și de restaurarea unor instrumente muzicale vechi — orga din biserica Sf. Maria din Završje, meritînd această intervenție datorită autenticității, calității artistice și vechimii (1740).

*

Suplimentul anuarului este dedicat celui mai frumos monument baroc din secolul al XVII-lea din Croația: biserica Sf. Maria din Varaždin (1642).

Un prim articol relatează rezultatele studiilor documentelor ce se referă la acest complex, devenit reședință a iezuiților în 1678, cu detalii asupra contractelor de construcție și asupra istoriei clădirilor complexului. Schimbările în exteriorul bisericii din anii

construcției ei (1642—1656) și pînă în secolul al XIX-lea fac obiectul articolului următor, în care este descrisă în amănunt fațada principală a bisericii (ilustrînd și coperta), precizîndu-se că turnul înalt a fost de fapt în întregime restaurat în forma lui originală.

Împărțirea fațadei principale este atribuită Ordinului Paulin și este considerată ultima construită înainte de abolirea Ordinului. Articolul prezintă, în final, un scurt raport asupra reînnoirii fațadei, lucrările fiind conduse de Institutul de restaurare din Croația.

Următoarele două articole ale volumului se ocupă, cu lux de amănunte, de interioarele somptuoase ale complexului, constînd din altare (din care cel construit în 1762 este cel mai frumos altar al bisericii Sf. Maria și una din cele mai deosebite realizări Rococo din nordul Croației), picturi (unele păstrate din forma inițială a bisericii iezuiților, respectiv perioada timpurie a secolului al XVII-lea), sculpturi (sec. XVII—XVIII), mobilier ș.a., volumul încheindu-se cu descrierea proiectului de reînnoire, considerat model de restaurare a monumentelor de cultură adaptate, la noile funcțiuni adecvate societății moderne.

*) *Godišnjak zaštitite spomenika kulture Hrvatske*, 13/1987.

**) *Isusovačka kirkvo i Samostan u Varaždinu*, Zagreb, 1988.

— ELISABETA ANCUȚA-RUȘINARU

„ISTORIA MUNICIPIULUI PITEȘTI“

Realizată cu ocazia sărbătoririi, la 20 mai 1988, a 600 de ani de la prima atestare documentară a existenței localității medievale Pitești, lucrarea*, elaborată prin strădaniile de peste un deceniu ale colectivului de autori: Petre Popa, Paul Dicu, Silvestru Voinescu, îmbogățeste cercetarea istorică românească cu importante informații despre evoluția istorică a Piteștilor, contribuind la mai buna cunoaștere a anumitor etape istorice din existența multimilenară a acestei așezări.

Prezentarea istoriei unitare a Piteștilor este, totodată, rezultatul selectării cu discernămint de către autori a datelor furnizate de principalele surse documentare și de informare dar și al cercetărilor proprii.

Valoarea lucrării, metoda științifică folosită, stilul fluent sînt subliniate în *Cuvîntul înainte* de către prof. univ. dr. Ștefan Ștefănescu, care afirmă că *Istoria municipiului Pitești „se constituie ca un înalt omagiu adus în ceas de sărbătoare municipiului Pitești și locuitorilor lui”*.

După susținerea în *Introducere* a argumentelor care au condus la inițierea volumului acestei ample istorii și trecerea în revistă a temelor și surselor care au abordat pînă acum un aspect sau altul din devenirea istorică a Piteștilor, autorii își impart lucrarea în șapte capitole.

Cadrul geografic (cap. I) fixează coordonatele geografice, relieful, clima, resursele subsolului, vegetația și fauna zonei în care este situat orașul de la contactul dealurilor cu cîmpia și de la vărsarea Rîului Doamnei în Argeș.

În capitolul *Vestigii din epocile străveche și vechi* sînt consemnate, în detaliu, rezultatele ultimelor cercetări arheologice efectuate în zona Piteștilor, probînd continuitatea locuirii în teritoriul orașului și împrejurimilor lui, încă din paleolitic, aici descoperindu-se, precum se știe, unelte din **cultura de prund**, socotite exemplare cu o valoare științifică excepțională.

Se insistă, apoi, asupra bogăției surselor numismatice în ceea ce privește ilustrarea istoriei geto-dacilor, a perioadei daco-romane. Cu referire la aceasta din urmă, menționăm importanța care se dă în lucrare celui mai reprezentativ monument istoric roman de pe teritoriul orașului și anume *Limes-ul Transalutanus*,

* Petre Popa, Paul Dicu, Silvestru Voinescu, *Istoria municipiului Pitești*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1988.

„sistem militar de apărare și dominație a părții de vest a Munteniei, considerat ca o dublură de protecție a Limes-ului Alutanus” (p. 47).

Capitolul III, *Pitești — important centru economic, politic și social al Țării Românești în epoca medievală*, prezintă structura administrativ-teritorială, activitatea economică a Piteștilor, care, favorizată de așezarea geografică și creșterea populației, a determinat dezvoltarea orașului, devenit din secolul al XIV-lea unul din principalele centre comerciale și meșteșugărești ale Țării Românești.

După unele informații utile cu privire la organizarea socială și instituțională a orașului în epoca medievală, scoțînd în evidență influența pe care a avut-o asupra dezvoltării lui întărirea statului feudal Țara Românească în secolele XIV—XV, autorii se opresc asupra rolului de reședință domnească, temporară, îndeplinit de Pitești „*încă din timpul primilor Basarabi și îndeosebi din vremea lui Mircea cel Mare*”, pînă la începutul secolului al XVIII-lea. Elocvente sînt dovezile care vorbesc despre înflorirea orașului în epoca medievală, jucînd un rol însemnat atît în

viața economică a țării, cît și în cea politică, acte de cancelarie domnească, oficiale, menționîndu-i pe domnitorii, aflați la tronul țării, după Mircea cel Mare și anume: Neagoe Basarab, Matei Basarab, Constantin Șerban și Constantin Brîncoveanu, care au rezidat temporar aici.

Participarea piteștenilor la marile evenimente istorice din epoca modernă (capitolul IV), numeroase episoade desfășurîndu-se în zona orașului (Golești, 1821; Pitești, 1859 — momentul începerii dezvoltării urbanistice; Pitești, 1876 — înființarea Regimentului 4 Argeș, acoperit de glorie în bătăliile de la Vidin și Rahova), reflectă ecoul acestor evenimente în conștiința locală, dar și aportul locuitorilor orașului la făurirea statului modern român, unitar și independent.

Dezvoltarea Piteștilor în epoca contemporană (capitolul V) este cuprinsă și sub aspectele edilitar-urbanistice și social-culturale; este perioada în care s-au construit edificii publice reprezentative — unele avînd azi calitatea de monumente —, s-au croit bulevarde, s-a diversificat activitatea culturală, s-au editat ziare socialiste, fiind surprinse în volum, totodată, aspecte ale consolidării organizatorice a mișcării muncitorești locale în anii 1918—1921.

Dezvoltarea ascendentă, etapele istorice străbătute în anii revoluției și construcției socialiste (capitolele VI, VII), înflorirea industriei, culturii și învățămîntului fac din municipiul Pitești un puternic centru social-economic și cultural-științific, ocupînd locul IV în țară, în ceea ce privește volumul producției industriale.

După cum o susțin și autorii, încercările de întocmire a unei monografii a Piteștilor au existat dar nevoia unei monografii cuprinzătoare, cu referire la tradiții, la contribuția locuitorilor orașului la lupta poporului român pentru libertate și progres, participarea lor la marile evenimente istorice menționate, la construirea socialismului în România, precum și la alte aspecte, s-a resimțit odată cu evoluția ascendentă a orașului de după Eliberare, cu fundamentarea dezvoltării economice și urbanistice din anii 1945—1960 și înflorirea din ultimii ani sub toate aspectele a acestui mare oraș al României socialiste.

O lucrare, elaborată, scrisă cu simț de răspundere, pe care o recomandăm cu căldură cititorilor noștri.

— ELISABETA ANCUȚA-RUȘINARU